

REPUBLICA MOLDOVA ÎNTRE OPȚIUNEA EUROPEANĂ ȘI CEA EUROASIATICĂ

VICTOR MOCANU
ANDREI DUMBRĂVEANU

Republica Moldova, din momentul formării sale ca stat independent, a pornit pe direcția dezvoltării către familia statelor Uniunii Europene. Vectorul european poate fi înlocuit de o altă orientare, respectiv proeuroasiatică promovată de forțele proruse din țară. În procesul de luare a deciziilor în opțiunile populației se constată o divizare. Studiul sociologic „Vox Populi – noiembrie 2013, Republica Moldova între opțiunea europeană și euroasiatică” a fost inițiat și realizat de Asociația Sociologilor și Demografilor din Rep. Moldova în perioada 21 octombrie–2 noiembrie 2013 pe un eșantion cu 1 192 respondenți, din 79 de localități, reprezentativ pentru populația adultă, fără regiunea Transnistreană, cu o eroare maximală de $\pm 2,8\%$. Autorii cercetării prezintă, sub aspect cantitativ și calitativ, factorii motivaționali care determină ambele opțiuni.

***Cuvinte-cheie:** opinii, evaluări, nivel de trai, Uniunea Europeană, Uniunea Vamală Euroasiatică.*

INTRODUCERE

În ultimele două decenii, cât numără istoria noului stat – Republica Moldova (RM), cetățenii lui au fost antrenați în permanente procese tranzitorii. Ei participă la construirea unei societăți postmoderne bazate pe legile economiei de piață, ale pluralismului în opinii, ale informării și comunicării valorilor de tip occidental. Formată după dezmembrarea Uniunii Sovietice (URSS), pe un teritoriu cu o populație majoritară de moldoveni/români, care în anul 1940 a fost încorporat în URSS ca urmare a Pactului Ribbentrop–Molotov, Republica Moldova a pornit pe o linie de dezvoltare către familia statelor europene. Astfel s-a lansat un parcurs al proceselor de aderare la UE, declarat de politicienii țării ca o idee națională de prioritate. Dar, în același timp, populația Republicii Moldova se confruntă și cu o altă idee lansată de Federația Rusă, succesoarea pe plan extern a fostei Uniuni Sovietice, conform autodefinirii sale prin Acordul de la Belovejskaia Puscia

Adresele de contact ale autorilor: Victor Mocanu, Andrei Dumbrăveanu, Institutul de Cercetări Politice și Juridice, Academia de Științe a Moldovei, Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: atitudine@gmail.com; dumbraveanu.andrei@gmail.com.

(1991). Această idee, de formare a unei Uniuni Vamale Euroasiatice, are susținere din partea partidelor de stânga din Republica Moldova și, în primul rând, din partea Partidului Comuniștilor (PCRM).

În literatura de specialitate se subliniază relațiile de suport pentru democrație pe care le are un nivel înalt al dezvoltării economice, împreună cu alți factori. Astfel, între democrație, dezvoltare economică, nivelul de educație și de informare a populației se stabilesc relații reciproce și se produc schimbări de orientări valorice (Zamfir, Stănescu coord., 2007: 144–146).

Deocamdată, însă, dezvoltarea economică actuală din Republica Moldova asigură un PIB de numai 2 218 USD pe cap de locuitor (2013). Agricultură, care are cele mai bogate soluri din Europa și care, pe timpul Uniunii Sovietice, reprezenta suportul dezvoltării economice a țării, produce astăzi doar 16% din PIB, în timp ce antrenează în câmpul ocupațional 41% din forța de muncă. În mare parte, acest domeniu are un aspect patriarhal, conservator, de subzistență. În aceste circumstanțe, tânăra democrație a Republicii Moldova caută sprijin în afara hotarelor sale, pentru dezvoltarea noilor valori în rândurile populației.

În studiul de față vom prezenta și analiza rezultatelor unei cercetări naționale desfășurate în Republica Moldova în perioada 21 octombrie–2 noiembrie 2013, privind evaluările situației social politice interne și orientările proeuropene versus orientările proeuroasiatice. Pentru aceasta s-a elaborat o schemă operațională care cuprinde indicatori precum: direcția de desfășurare a evenimentelor în societate, îngrijorările populației, statusul social, respectiv opțiunile proeuropene versus cele proasiatice și cu ce se asociază aceste orientări.

Cercetarea s-a desfășurat pe un eșantion stratificat, probabilist, multistadial de 1 192 persoane în vârstă de 18 ani și peste. Eșantionul este reprezentativ pentru populația adultă a Republicii Moldova, fără regiunea Transnistriană, cu o eroare teoretică de +/- 2,8%. Criteriile de stratificare au fost 13 regiuni geografice, mediu rezidențial urban – rural, mărimea localităților urbane (trei dimensiuni), tipul localităților rurale (trei categorii). Volumele straturilor au fost calculate proporțional cu numărul de alegători din fiecare strat, în baza datelor oferite de Biroul Național de Statistică. În cadrul straturilor ajustate au fost selectate 79 de localități în baza unui tabel cu numere aleatoare. Fiecare localitate selectată a fost împărțită în subdiviziuni aproximativ egale. Pentru fiecare dintre aceste localități s-a stabilit un număr al punctelor de eșantionare, extrase, la rândul lor, tot pe baza unui tabel cu numere aleatoare. Numărul maxim de interviuri efectuate într-un punct de eșantionare a fost de șase. Familiile în care s-au realizat interviurile au fost selectate prin metoda rutei aleatoare, cu un pas statistic prestabilit. În cazurile în care în gospodăriile selectate existau mai multe persoane adulte s-a solicitat spre interviu persoana prin metoda celei mai apropiate zile de naștere.

Interviurile au fost realizate la domiciliul respondenților, de către operatori din rețeaua Asociației Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova. Chestionarul aplicat a fost redactat în limbile română și rusă.

EVALUAREA STĂRII SOCIALE ȘI POLITICE INTERNE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Din cercetarea sociologică pe teren a rezultat o evaluare puternic negativă a stării sociale și politice, astfel, 62% dintre respondenți consideră că evenimentele din interiorul țării se desfășoară într-o direcție incorectă, 18% – într-o direcție corectă, 20% nu știu sau nu răspund. De asemenea, 66% consideră că reformele nu sunt eficiente și doar 16% le apreciază pozitiv, în timp ce 18% nu au răspuns.

Este interesant de reținut viziunea populației asupra reformelor de adoptat. Se dorește ca acestea să se concretizeze în schimbări reale (69%), să fie discutate și rezultatele lor să fie orientate spre cetățeni (67%), să nu servească intereselor personale (52%).

Cât privește implementarea reformelor, chestionarul adresa o întrebare cu șase variante de răspunsuri, din care erau acceptate maximum trei, astfel o parte din populație consideră că trebuie urmărite standardele europene (28%), iar alții (19%) cer ca standardele să corespundă celor din Federația Rusă. Referitor la îngrijorările populației, pe primul loc se situează creșterea prețurilor la produsele alimentare și serviciile comunale, cu 47% indicare în primul rând, respectiv 73% valoare cumulată pentru cele trei ordini ale gravității problemei (*Tabelul nr. 1*). Urmează starea de sărăcie, precum și salariile și pensiile mici (69%, valoare cumulată), corupția funcționarilor publici (31%, valoare cumulată).

Tabelul nr. 1

Surse de îngrijorare ale populației

Care sunt lucrurile ce vă îngrijorează cel mai mult în prezent? (Nu mai mult de trei răspunsuri).	În primul rând	În al doilea rând	În al treilea rând	% din total populație
1. Creșterea prețurilor la produsele alimentare și la serviciile comunale.	46,6	16,9	9,4	72,8
2. Salariile mici. Pensii și indemnizații mici pentru bătrâni și invalizi.	13,0	28,0	12,9	53,9
3. Corupția funcționarilor de toate nivelurile.	9,6	13,4	8,1	31,2
4. Șomajul.	6,8	8,2	11,9	26,9
5. Viitorul copiilor.	6,8	5,5	13,0	25,3
6. Sărăcia, insuficiența cronică a banilor necesari.	4,4	3,0	9,1	16,5
7. Emigrarea masivă a populației peste hotare.	1,5	3,9	7,2	12,7
8. Boala, epidemii.	1,4	3,6	5,7	10,7
9. Dispariția Republicii Moldova ca stat independent.	1,9	2,9	4,0	8,8
10. Criminalitatea, infracțiunile, lipsa de securitate.	1,6	3,0	4,0	8,6
11. Blocarea exporturilor moldovenești pe piața Federației Ruse.	1,8	2,3	4,3	8,4
12. Expulzarea gasterbaiterilor (migranți) moldoveni care lucrează în Federația Rusă.	1,2	3,9	1,7	6,7
13. Calamitățile naturale.	1,1	1,8	1,8	4,7
14. Suspendarea furnizării gazelor din Rusia.	1,2	--	3,4	4,5

După cum se constată, ordinea de gravitate cumulată pentru cele trei răspunsuri corespunde, în mare parte, cu ierarhia de la prima opțiune.

Cu privire la distribuția celor trei ierarhii ale gravității pentru problema de pe locul întâi, creșterea prețurilor la produse alimentare și la serviciile comunale, consemnăm că 47% din respondenți au semnalat faptul că prețurile mari constituie cea mai gravă problemă. Pentru încă 17%, această temă se află pe poziția a doua, iar pentru 9% – pe poziția a treia. Prin urmare, 7 din 10 locuitori se consideră afectați în primul rând de prețurile produselor de larg consum (alimente, carburanți etc.).

Aceste rezultate confirmă ceea ce se știa și din cercetări anterioare, și anume faptul că marea majoritate a populației este alertată de mult timp de situația economică și de asigurarea cu bunuri de primă necesitate. Această situație generală de îngrijorare apare în orice modalitate de formulare a întrebărilor. În mod constant în prim-plan rezultă sărăcia, insuficiența materială și corupția funcționarilor publici la toate nivelurile.

Revenind la situația prezentată în *Tabelul nr. 1* constatăm că la poziția a patra se află șomajul. Fiecare a patra persoană dintre cele intervievate este preocupată de dificultatea găsirii unui loc de muncă sau de eventuala pierdere a lui, problema șomajului fiind mai acută în rândurile bărbaților decât a femeilor.

O altă problemă importantă este preocuparea pentru viitorul copiilor. Pentru 7% din respondenți această chestiune are o semnificație deosebită.

Celelalte motive de îngrijorare precum: emigrarea în masă peste hotare, posibile epidemii, blocarea exporturilor moldovene pe piața Federației Ruse, expulzarea migranților moldoveni din Federația Rusă, pierderea independenței Republicii Moldova, calamitățile naturale sau pericolul de suspendare a furnizării gazelor din Rusia, au fost nominalizate mult mai rar.

Pe baza celor relatate, putem conchide că cea mai mare parte a populației este preocupată preponderent de problemele subzistenței, de salariile mici și prețurile mari la resursele energetice și de hrană. Cetățenii sunt mai puțin îngrijorați de dispariția Republicii Moldova ca stat independent sau de pierderile sale teritoriale din Estul țării.

AUTOEVALUAREA NIVELULUI DE TRAI

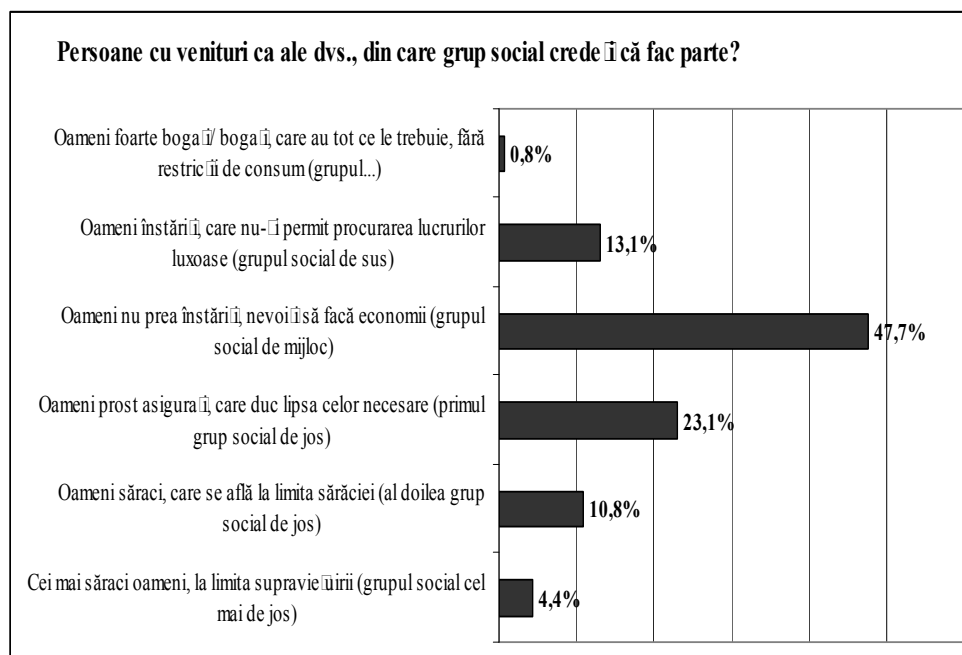
După două decenii de tranziție, în Republica Moldova se conturează o nouă stratificare socială. Numai 1% dintre cei chestionați se autoidentifică cu grupul/stratul social cel mai de sus (cei foarte bogați, care au tot ce le trebuie, fără restricții de consum) în timp ce 4% dintre subiecți consideră că aparțin grupului social cel mai sărac. Cei mai mulți dintre oameni (48%) se plasează în grupul social de mijloc (*Figura 1*).

Datele diagramei ilustrează tendințele procesului de stratificare socială aflat în curs de afirmare, dar care evoluează într-un spațiu social slab conturat.

Cercetările de profil scot în evidență importanța clasei sociale mijlocii „actor care creează dezvoltare socială, prin investiția în educație și într-o etică a muncii de calitate” (Larionescu și alții, 2007: 27).

Figura 1

Autoevaluarea nivelului de trai

Deocamdată, societatea moldovenească cunoaște o dezvoltare economică precară, cu manifestări de inechitate și lipsă de coeziune, cu manifestarea fenomenului de corupție, în care este firesc ca populația să se divizeze în mod substanțial atunci când își autoevaluează statusul social.

OPȚIUNILE UNIUNEA EUROPEANĂ VERSUS UNIUNEA VAMALĂ EUROASIATICĂ

Conform cercetărilor noastre, 71% dintre respondenți consideră că ar trebui să fie mai bine informați despre efectele integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană; 70% cred că autoritățile și partidele politice au obligația să discute cu cetățenii despre avantajele și dezavantajele acestei integrări și nu doar să speculeze politic pe aceste teme; 65% doresc să cunoască mai multe date concrete referitoare la proiectele europene realizate până în prezent. Totodată, oamenii sunt interesați

să participe la discuții privind avantajele de care vor beneficia în localitatea lor, odată cu apropierea de Uniunea Europeană (63%).

De asemenea, valori mari au rezultat și pentru obținerea cât mai rapidă de facilități la regimul de vize (65%), în timp ce doar 9% s-au pronunțat împotriva, iar circa 25% nu și-au format un punct de vedere față de acest subiect.

Respondenții consideră că intrarea Republicii Moldova în UE va conduce la îmbunătățirea condițiilor de viață (58%), în timp ce o proporție mult mai mică (23%) apreciază că ele se vor înrăutăți, iar 19% nu au o opinie formată în acest sens.

În cazul în care respondenții ar fi puși în situația de a se pronunța duminică următoare datei efectuării sondajului cu privire la aderarea Republicii Moldova la UE, 46% dintre ei ar vota pentru, în timp ce 21% ar fi împotriva, 20% nu și-au exprimat opțiunea, iar 13% nu ar participa la vot.

În această cercetare a fost studiată și atitudinea populației cu privire la Summit-ul de la Vilnius programat pentru luna noiembrie 2013. Majoritatea respondenților (52%) consideră că este important și foarte important ca Republica Moldova să parafeze *Acordul de asociere la Uniunea Europeană* la acest Summit, 31% s-au declarat împotriva semnării lui, iar 17% nu s-au pronunțat.

Cât privește raportarea populației la o eventuală aderare a Republicii Moldova la Uniunea Vamală Euroasiatică, dacă duminică următoare zilei efectuării sondajului ar fi avut loc un referendum, atunci voturile s-ar fi împărțit: 43% dintre respondenți s-ar fi pronunțat pentru, 24% ar vota împotriva, 7% nu ar participa la vot, 17% din cei intervievați nu au răspuns, iar 9% nu știu ce reprezintă Uniunea Euroasiatică.

Dacă la același referendum întrebarea ar fi pusă în așa mod încât populația să aleagă între Uniunea Europeană și Uniunea Euroasiatică, atunci opțiunile respondenților se împart aproximativ egal. Totuși, prevalează procentele celor pentru Uniunea Europeană. Astfel, 42% dintre respondenți optează pentru Uniunea Europeană, iar 38% – pentru Uniunea Euroasiatică. Iar una din cinci persoane nu a fost în stare să se exprime limpede pentru ce ar opta în cadrul unui eventual referendum.

De asemenea, respondenții au mai avut o întrebare privind așteptările față de modificările din diferite domenii care se vor produce în viața societății moldovenești, în cazul aderării țării la Uniunea Europeană sau la Uniunea Vamală Rusia–Belarus–Kazahstan. Rezultatele acestor răspunsuri le prezentăm în *Tabelul nr. 2*.

Din datele acestui tabel constatăm că așteptările populației privind asocierea Republicii Moldova la UE sunt legate în cea mai mare măsură de: dezvoltarea infrastructurii (drumuri, școli etc.) – 59,3%, dar și în celelalte domenii valorile sunt relativ mari, cu excepția rezolvării conflictului transnistrean.

În cazul aderării Republicii Moldova la Uniunea Vamală Euroasiatică, așteptările pozitive ale populației se referă mai întâi la sfera economică a satului (52,7%), urmată de soluționarea conflictului transnistrean (49,5%). Cea mai mică valoare, de această dată, se referă la șansele de combatere a corupției (35,5%).

În accepția populației rurale, Uniunea Vamală Eurasiatică poate să asigure dezvoltarea economică a satelor pentru că Rusia poate cumpăra producția agricolă din spațiul rural, care ar putea fi vândută de Republica Moldova pe gaze la un preț mai mic. Acesta este un mod de percepție și gândire conservator, țărănesc din originile patriarhale ale satului moldovean.

Tabelul nr. 2

Așteptările populației în cazul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană sau la Uniunea Vamală Rusia – Belarus – Kazahstan

Domeniile de interes prezentate în sondajul din anul 2013	%	
	În cazul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană s-ar produce schimbări pozitive în următoarele domenii:	În cazul aderării Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia – Belarus – Kazahstan s-ar produce schimbări pozitive în următoarele domenii:
1. În dezvoltarea infrastructurii (drumuri și altele).	59,3	41,3 (8)
2. În medicină.	52,4	46,7 (4)
3. În știință.	50,5	44,4 (7)
4. În învățământ.	49,6	46,5 (5)
5. În cultură.	47,4	46,2 (6)
6. În combaterea corupției.	47,2	35,5 (12)
7. În sfera economică a satului.	46,9	52,7 (1)
8. În justiție.	45,7	38,6 (11)
9. În sfera economică a orașului.	43,9	47,7 (3)
10. În sfera politicii externe.	42,3	41,1 (9)
11. În sfera politicii interne.	40,7	40,0 (10)
12. În soluționarea conflictului transnistrean.	29,5	49,5 (2)

Se remarcă faptul că populația nu cunoaște realitățile social-politice sau economice aflate în raioanele din stânga Nistrului – deși în ultimii doi ani, circa 70% din exporturile acestei regiuni au fost orientate către Uniunea Europeană. Dar consideră că diferendul transnistrean poate fi soluționat cu participarea atât a Federației Ruse, cât și a Uniunii Europene. Comparând rezultatele studiilor „*Vox populi – noiembrie 2013*” cu cele din „*Vox populi – iunie 2012*” constatăm că, în această perioadă, numărul euroscepticilor a crescut cu 4%, concomitent cu creșterea numărului de adepți cu 3% ai Uniunii Vamale Euroasiatice.

Totodată a scăzut și popularitatea partidelor politice aflate în coaliția de guvernare sub denumirea „Alianța pentru Integrare Europeană”. Astfel, în cadrul acestei Alianțe, Partidul Liberal Democrat din Moldova a scăzut cu 10,2%; Partidul Democrat din Moldova, cu 4,1%, iar ponderea Partidului Liberal a înregistrat o scădere de 5,8%.

CONCLUZII

Populația Republicii Moldova cunoaște în mod sumar riscurile și avantajele aderării la Uniunea Europeană. Sursele ei de informare pe această temă sunt: mass-media, în primul rând televiziunea, unde nu există ediții speciale consacrate asocierii la UE. De la caz la caz, alte surse sunt internetul, discuțiile cu prietenii sau cu oamenii apropiați. Populația nu cunoaște proiectele de dezvoltare a infrastructurii, de formare a unor întreprinderi mixte cu statele membre UE, realizate cu susținerea ei, unele sub formă de granturi începând cu anul 2010, de când la guvernare se află coaliția „Alianța pentru Integrare Europeană”. A înțelege ce înseamnă în fapt integrarea europeană cu riscurile și avantajele ei, nu este ușor. Pentru un asemenea demers este nevoie de un efort analitic și de informare.

Interesele de grup, disputele guvernanților afișate public, corupția justiției și atragerea ei în scandaluri politice etc. au dus la uzurparea puterii, au eclipsat calea europeană declarată de guvernanți și au minimalizat, în perceperea populației, eforturile necesare unei asocieri europene. În aceste împrejurări, profitând de situația social-economică precară a țării, opoziția comunistă cu susținere din partea Federației Ruse, ostile interesului național de asociere la Uniunea Europeană, au declanșat acțiuni de dezinformare, manipulare în masă, de prelucrare a populației pentru aderarea țării la Uniunea Vamală Euroasiatică Rusia – Belarus – Kazahstan, practic, pentru reconstruirea pe principii neoliberales a Rusiei Imperialiste.

Între timp, Republica Moldova a parafat acordul de asociere la Uniunea Europeană. În perioada următoare, coaliția de guvernare urmează să conjuge eforturile și împreună cu societatea civilă, cu ONG-urile din Republica Moldova să demonstreze în mod practic că au capacități de organizare, de convingere, de atragere a populației în procesele democrației participative pentru ca cetățenii țării să cunoască avantajele și eventualele dezavantaje unei asocieri la UE. Toate acestea pentru ca populația să nu fie manipulată, dezinformată și utilizată în procesele decizionale numai ca elemente de vot.

BIBLIOGRAFIE

1. Larionescu, M., Mărginean, I., Neagu, G, *Construirea clasei mijlocii în România*, București, Editura Enciclopedică, 2007.
2. Zamfir, C., Stănescu, S. (coord.), *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Iași, Editura Polirom, 2007.

Since its independence, the state of Moldavia has been oriented towards the family of European Union. But the European direction can be replaced by the pro-Eurasian direction, promoted by pro-Russian political forces in this country. In this respect, people options are divided. The sociological study entitled: “Vox Populi – The Republic of Moldova” during October 21–November 2, 2013 period,

initiated and developed by the Association of Sociologists and Demographs from the Republic of Moldavia has researched both European and Eurasian options. The research sample included 1 192 respondents from 79 localities, without the Transnistria region, and it was representative for the adult population, with a maximum error of $\pm 2.8\%$. The authors of the study present the reasons of these options, quantitatively and qualitatively. Their conclusions are the following: the Moldavian population knows very little the risks and the benefits of the accession to the European Union. Its sources of information are the mass-media, first, the tv, but there are no special editions devoted to this association. From case to case, other sources are: the internet, the discussions with friends, close people. The population does not know about the infrastructure development projects, of training, of joint ventures with EU Member States, or about the grants which started in 2010, since the "Alliance for European Integration" coalition is in state. Group interests of the politicians, the judicial corruption and its involvement in press scandals have led to the collapse of power and have eclipsed the European path declared by the Governors. In these circumstances, taking advantage of the precarious social-economic situation, the Communist opposition, hostile to the idea of associating with the European Union, with the support of the Russian Federation, initiated terrorist actions, disinformation, mass manipulation of the population, for the accession of the Republic of Moldavia to the Customs Union Russia–Belarus–Kazakhstan, practically, for the reconstruction of the neo-liberal principles of Imperialist Russia. During the next EU Summit from Vilnius, the Government of the country will join all the efforts of civil society, NGOs in the Republic of Moldavia, to demonstrate that they have the ability to organize, convince and attract people in knowing the advantages and disadvantages of an association to the European Union. All this, in order to avoid the manipulation of the population and its disinformation, its use against the national interest by hostile political forces.

Keywords: *opinions, evaluations, standard of living, European Union, Eurasian Customs Union.*

*Primit: 27.11.2013
Redactor: Ioan Mărginean*

Acceptat: 14.01.2014